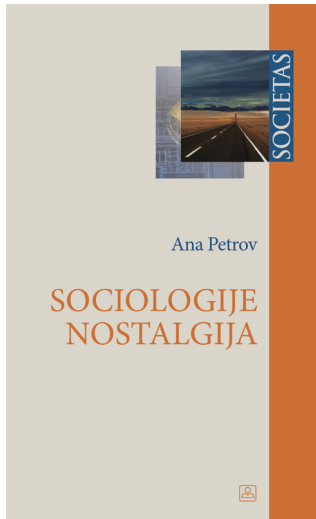

НОСТАЛГИЈА КАО ДРУШТВЕНА ЕМОЦИЈА

Ана Петров (2021), *Социологије носталгија*.
Београд: Завод за уџбенике, 177 стр.

Књига *Социологије носталгија* др Ане Петров, ванредне професорке на Факултету за медије и комуникације Сингидунум Универзитета, коју је ове године објавио београдски Завод за уџбенике у својој едицији Societas, настала је на темељу ауторкиних претходних истраживања, а пре свега на темељу увида до којих је ауторка дошла уз помоћ књиге *Југословенска музика без Југославије* (Petrov, 2016). Како и сама др Ана Петров каже у „Уводу” контекстуализујући вишегодишњи властити научни рад, с обзиром на то да је проблем носталгије и то југоносталгије нарочито академски и лични, она се морала дистанцирати како од предмета свог истраживања тако и од начина на који је тај предмет до тада проматрала. Коначни резултат таквог предметног, методолошког па и теоријског дистанцирања јесте ова књига – *Социологије носталгија* – чији је циљ да

„исписује теоријски глас, покушавајући да он буде еманципован од хиперпродукције носталгија данашњице” (Petrov, 2021, str. 11) и која је као таква више заснована на друштвеној теорији или пре теоретизацији носталгије него на њеном емпиријском истраживању. Крајњи циљ је изложити нацрт за својеврсну аносталгичну социологију, како ауторка именује превредновани однос носталгије и социологије у свом делу.

Књига садржи увод, пет поглавља и списак коришћене литературе. У „Уводу” др Ана Петров описује контекст у коме је књига *Социологије носталгија* настала, представљајући како лично тако и професионално окружење и афективну атмосферу. Проговарајући са „ја” позиције, др Ана Петров описује властити однос према

¹ andrija.filipovic@fmk.edu.rs

носталгији кроз личну перспективу али и перспективу једне научнице, компликујући уобичајени наратив о безинтересном и објективном проучавању научног предмета истраживања. Но, управо из те позиције др Петров и прави отклон од свог предмета проучавања и кроз историзацију и теоретизацију носталгија покушава да нађе другачији пут у бављењу проблемом носталгије од оног који је до тада следила, а за који сматра да више из личних и професионалних разлога није могуће следити. У првом поглављу насловљеном „Типологије” ауторка даје преглед врста носталгија онако како су се кроз историју оне јављале од 17. века до данас у распону од болести, преко стања, осећања (симптома модерног доба) и сећања до носталгије као искуства и то искуства прошлости на личној и колективној равни. Носталгија се појављује као вишесмислени историјски одређени појам, али и доживљај. У другом поглављу – „Носталгија, друштво, модерност” – др Ана Петров разматра однос носталгије, модерности и социологије и даје приказ тога како се носталгија концептуализовала у филозофији – пре свега у филозофијама Канта, Хегела, Маркса и Ничеа – с циљем да покаже како се замишљало превазилажење модерности као такве односно носталгије која се сматрала суштином модерног доба. У другом делу овог поглавља ауторка пише о носталгији у модерној социологији и њену проблематизацију смешта у контекст модернизације, то јест рашчаравања света и процеса рационализације. „Трансформације” као треће поглавље доноси расправу о дискурсима о носталгији као предмету потрошње у савременом друштву, њеној комодификацији у оквирима потрошачког друштва какво је оформљено на Западу у другој половини 20. века. Ауторка овај вид носталгије разматра у контексту појмова ретроманије и ретрополије. Четврто поглавље – „Случај југоносталгије” – једино је са оним што се може назвати емпиријским истраживањем, које се јавља у виду разматрања (пост)југословенске популарне музике, а што је предмет вишегодишњег ауторкиног истраживања како је и поменуто на почетку овог приказа. Ауторка југоносталгију види као врсту љубави, али реч је о историјско-друштвено произведеном појму љубави који у оквиру феномена југоносталгије игра нарочиту улогу – „увек постоји одређени конфликт, официјелна сећања се преплићу с приватним доживљајима прошлости, а све је подложно комодификацији и прилагођавању актуелним трендовима на тржишту” (Petrov, 2021, str. 142).

Пето и последње поглавље са насловом „Ка аносталгичној социологији” доноси проблематизацију носталгије и њеног места у социологији. Ауторка пита:

„Да ли и како можемо раздвојити дискурсе о носталгији и носталгичне дискурсе, који је статус концепта носталгије у савременим научним и теоријским дискурсима те у каквој су вези ти дискурси с дискурсима о носталгији у претходним историјским периодима и коначно, да ли је могуће поставити полазиште за савремено (потенцијално аносталгично) мишљење о носталгији?” (Petrov, 2021, str. 143–144).

Ауторкина теза је да је сама социологија као наука утемељена на носталгичан начин, односно да је она „имплицирана у самим проблематизацијама друштва” (Petrov, 2021, str. 144), те се с правом може питати да ли се друштво као такво икада разматрало на носталгичан начин. Одговор који др Ана Петров нуди јесте појам

аносталгичне социологије као оне социологије која би могла (и која би требало) да непрестано доводи у питање „митологизоване дихотомне позиције толико уобичајене у научној традицији” (Petrov, 2021, str. 144–145). Таква социологија би критички анализирао обликовање знања како о себи тако и о предметима властитог истраживања. Она би преиспитивала саме услове производње социологије као науке, што уједно указује и на кризу како научног дискурса тако и других дискурса утемељених у периоду модерне. Али никада не треба сметнути с ума да је „носталгија нужно везана за периоде кризе, те за (теоријске) перцепције кризе” (Petrov, 2021, str. 161) и да је „стога битно не бавити се само предметима носталгије, него и имати у виду и историју носталгије, те уобличавати и теорију историје, као и историју теорије носталгија” (Petrov, 2021, str. 162).

Научни допринос књиге *Социологије носталгије* је двострук. С једне стране, др Ана Петров у својој студији нуди систематични преглед настанка и развоја појма носталгије као и дискурса о носталгији. Оваква систематизација појма носталгије је важна јер даје преглед дискурса и теорија како стручној јавности тако и студентима и студенткињама. Ова систематизација је такође важна јер показује да је модерна социологија конституисана као наука о носталгији и као носталгична наука, то јест да „испољавање носталгије представља нуспроизвод телеологије прогреса” (Petrov, 2021, str. 15). Тиме се долази до другог научног доприноса а то је теза о аносталгичној социологији, социологији изван поделе на неносталгичност и носталгичност, премодерност и модерност о чему је већ било речи у претходном параграфу. А да ли је то могуће и којим је методолошким и теоријским средствима могуће тако нешто извести остаје нам да видимо у ауторкиној наредној књизи.

Andrija N. Filipović¹
Singidunum University,
Faculty of Media and Communication
Belgrade (Serbia)

NOSTALGIA AS A SOCIAL EMOTION

Ana Petrov (2021), *Sociology of Nostalgia*.
Belgrade: Institute for Textbooks, 177 pp.

(*Translation In Extenso*)

The book *Sociology of Nostalgia* by Ana Petrov, PhD, Associate Professor at the Faculty of Media and Communications, Singidunum University, which was published by Belgrade-based Institute for Textbooks in its edition Societas, was founded on the author's previous research, primarily the insights reached by the author through the book *Yugoslav Music without Yugoslavia* (Petrov, 2016). Contextualizing her own years-long scientific work, since the problem of nostalgia, particularly Yugo-nostalgia is exceptionally academic and personal, Ana Petrov writes in the "Introduction" that she had to distance herself both from the subject of her research and from the manner in which she had previously observed that subject. The final result of such subject, methodological as well as theoretical distancing is this book – *Sociology of Nostalgia* – which is aimed at "writing the theoretical voice, in an attempt to make it emancipated from today's nostalgia hyperproduction" (Petrov, 2021, str. 11). As such, the book is based more on the social theory, or rather the theorization of nostalgia, than on its empirical research. The final aim is to present the draft for anostalgic sociology of its own, as the author calls the reevaluated relationship between nostalgia and sociology in her paper.

The book consists of the introduction, five chapters and the list of the references. In the "Introduction", Ana Petrov, PhD, describes the context in which the book *Sociology of Nostalgia* was written, presenting both the personal and professional environments and the affective atmosphere. Speaking from the "me" position, Ana Petrov, PhD, describes her personal attitude to nostalgia through the personal perspective, but also the perspective of a scientist, elaborating the usual narrative about the interest-free and objective study of the scientific research subject. However, it is from this very position that Petrov distances herself from the subject of her research and, through nostalgia historization and theorization, she tries to find a different path in dealing with the problem of nostalgia from the one she had followed until that moment and which she finds impossible to pursue any

¹ andrija.filipovic@fmk.edu.rs

longer for personal and professional reasons. In the first chapter, entitled “Typologies”, the author gives an overview of the types of nostalgia by the order in which they emerged throughout history from the 17th century onwards, ranging from diseases, via conditions, feelings (modern-day symptoms) and memories to nostalgia as an experience of the past at the personal and collective level. Nostalgia appears as an ambiguous historically determined concept, as well as an experience. In the second chapter – Nostalgia, Society, Modernity” – Ana Petrov, PhD considers the relationship of nostalgia, modernity and sociology, giving the review of how nostalgia was conceptualized in philosophy – first of all, in the philosophies of Kant, Hegel, Marx and Nietzsche – with the aim of showing how overcoming modernity as such was perceived, i.e. nostalgia that was considered the essence of the modern era. In the second part of this chapter, the author writes about nostalgia in modern sociology and places its problematization within the context of modernization, i.e. disenchantment of the world and the rationalization process. “Transformations” as the third chapter presents a debate on discourses about nostalgia as the subject of consumption in the modern society, its commodification within the consumer society formed in the West in the second half of the 20th century. The author considers this form of nostalgia within the context of retromania and retrotopia. The fourth chapter – “The Case of Yugo-nostalgia” – is the only one that may be called empirical research, written in the form of exploration of (post)Yugoslav pop music – which is the subject of the author’s years-long research, as already mentioned at the beginning of this review. The author sees Yugo-nostalgia as a sort of love, but it is actually a historically-socially produced notion of love that plays a special role within the phenomenon of Yugo-nostalgia – “there is always a certain conflict; official memories intertwine with the private experiences of the past, while everything is subject to commodification and adaptation to current trends in the market” (Petrov, 2021, p. 142).

The fifth and last chapter entitled “Towards Anostalgic Sociology” deals with the problematization of nostalgia and its place in sociology. The author asks:

“Do we and how can we separate the discourses on nostalgia and nostalgic discourses, what is the status of the nostalgia concept in modern scientific and theoretical discourses, and what is the relation between those discourses on nostalgia in previous historical periods and, finally, is it possible to establish the starting point for a modern (potentially anostalgic) opinion about nostalgia?” (Petrov, 2021, pp. 143–144)

The author’s thesis is that sociology itself as a science is founded in a nostalgic manner, i.e. that it is “implied in the very problematizations of the society” (Petrov, 2021, p. 144), and that one may rightfully wonder whether the society as such has ever been considered in a non-nostalgic manner. The answer offered by Ana Petrov, PhD, is the concept of anostalgic sociology as sociology that might (and should) constantly question the “mythologized dichotomous positions so common in the scientific tradition” (Petrov, 2021, pp. 144–145). Such sociology would critically analyze the formation of knowledge both about itself, as well as the subjects of its own research. It would re-examine the conditions of sociology production as a science, which at the same time points to the crisis of both the scientific discourse and other discourses founded in the period of modernity. However, we should always keep in mind that “nostalgia is necessarily connected to the crisis periods, and to the (theoretical) perceptions of the crisis” (Petrov, 2021, p. 161) and “therefore it is important

to deal not only with the subjects of nostalgia, but also to take into account the history of nostalgia, and to formulate the theory of history, as well as the history of the nostalgia theory” (Petrov, 2021, p. 162).

The scientific contribution of the book *Sociology of Nostalgia* is twofold. On one hand, in her study Ana Petrov, PhD, offers a systematic review of the emergence and development of the concept of nostalgia, as well as the discourse on nostalgia. This systematization of the concept of nostalgia is significant because it gives the review of discourse and theories both to the expert public and to students. This systematization is also important because it shows that modern sociology is constituted as a science about nostalgia and as a nostalgic science, i.e. “the manifestation of nostalgia represents a side-product of the teleology of progress” (Petrov, 2021, p. 15). That takes us to the second scientific contribution – the thesis of anostalgic sociology, sociology outside the division into non-nostalgia and nostalgia, pre-modernity and modernity, which has already been mentioned in the previous paragraph. Whether it is possible to achieve and by what methodological and theoretical means remains to be seen in the author’s next book.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА:

- Petrov, A. (2016). *Yugoslav Music without Yugoslavia: Concerts as Places of Memory*. Beograd: Fakultet za medije i komunikacije [In Serbian]
Petrov, A. (2021). *Sociology of Nostalgia*. Beograd: Zavod za udžbenike [In Serbian]